

۲۰۱۷ ۱۶۵

سلسله مباحث اعتقادی

حلقه‌ی اوّل

علم

www.ketab.ir

دکتر سید محمد بنی هاشمی

سرشناسه: بنی هاشمی، سید محمد، ۱۳۳۹
عنوان و نام پدیدآور: نور علم؛ سلسله مباحث اعتقادی، حلقه‌ی
اول / سید محمد بنی هاشمی.
مشخصات نشر: تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۲۳۶ ص.
شابک جلد اول: ۸-۶۷۷-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸
شابک دوره: ۱-۶۷۶-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.
موضوع: نور علوم، اسلام، شناخت (علم)
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ح ۳ الف / ۲۱۶ BP
رده‌بندی دیویی: ۲۹۷ / ۴۱۷۲
شماره کتابشناسی ملی: ۵۰۹۸۵۲۶

شابک ۸-۶۷۷-۵۳۹-۹۶۴-۹۷۸ 77-8 978-964-539-964-8 ISBN

نور علم

سلسله مباحث اعتقادی (۱)

سید محمد بنی هاشمی

ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۸

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

صفحه‌آرایی: مشکاة

چاپ: بهمن

تهران، خیابان مجاهدین، چهارراه ايسردار، ساختمان پزشکان، واحد ۹

تلفن و فاکس: ۷۷۵۲۱۸۳۶ (خط ۶)

اینستاگرام:

monir_publisher

پست الکترونیک:

info@monir.com

کانال تلگرام:

telegram.me/monirpub

فهرست مطالب

۱۳ پیشگفتار
۱۷ بخش اول: بررسی نظریات مشهور درباره علم
۱۹ مقدمه: وجدانی و بدیهی بودن علم
۲۵ فصل ۱: بررسی نظریه‌ی علم حصولی
۲۵ وجود ذهنی: علم حصولی
۲۷ تفکیک بحث وجود ذهنی از بحث علم
۲۸ ناتوانی نظریه‌ی وجود ذهنی در توضیح کاشفیت علم
۲۹ وجدان: تنها معیار واقعی بودن
۳۱ علم: روشنایی و ظهور
۳۱ علم حصولی: خلط علم با معلوم
۳۳ فصل ۲: بررسی نظریه‌ی علم حضوری
۳۳ علم حضوری به صورت ذهنیه
۳۴ علم حضوری به ذات خود
۳۵ علم حضوری به حالات نفسانی
۳۶ اتحاد علم و معلوم در علم حضوری
۳۷ عدم فرض غفلت از معلوم به علم حضوری

۳۹	متحد نبودن علم به نفس با نفس
۴۰	حضور: ظهور و روشنائی معلوم برای عالم
۴۱	متحد نبودن صور ذهنیه با علم به آنها
۴۲	عدم اتحاد حالات نفسانی با علم آنها
۴۵	خلط علم و معلوم در نظریه‌ی علم حضوری
۴۵	علم: روشنائی بدون واسطه‌ی شیء برای عالم
۴۷	راز خطا ناپذیری علم
۴۹	فصل ۳: بررسی نظریات مبتنی بر تصدیق بودن علم
۴۹	چهار فرضیه بر اساس تصدیق بودن علم
۵۰	بررسی نظریه‌ی «علم: مطلق تصدیق»
۵۲	بررسی نظریه‌ی «علم: تصدیق جازم»
۵۴	بررسی نظریه‌ی «علم: تصدیق جازم مطابق با واقع»
۵۶	بررسی نظریه‌ی «علم: تصدیق جازم مطابق با واقع از روی سببش»
۵۹	بخش دوم: احکام و اوصاف نور علم
۶۱	فصل ۱: ظهور ذاتی نور علم
۶۱	شناخت علم به ذات خودش
۶۲	تعبیر از علم با صیغه‌ی مصدر و اسم مصدر
۶۴	حکایت‌گری از «علم» با صیغه‌ی فاعلی و مفعولی
۶۴	«کشف»، «کاشف» و «ما به الکشف»
۶۵	معنای مصدری «کشف»
۶۷	تحلیل و بررسی فرض تفکیک میان «کشف» و «ما به الکشف»
۶۹	«انکشاف» و «مکشوفیت» یا «منکشف شدن»
۷۰	عالم و متعلق علم: شرط معنا داری علم
۷۱	معرفت بسیط فطری نسبت به نور علم
۷۳	معرفت ترکیبی به نور علم
۷۶	نظر آلی (غیر استقلالی) به نور علم
۷۷	علم مطبوع و علم مسموع

۷۹	معرفت ترکیبی: طریقی و موضوعی
۸۱	فصل ۲: رابطه‌ی علم با حافظه و حواس
۸۱	کمال حافظه در انسان
۸۳	حافظه، ذاکره و خاطره
۸۴	رابطه‌ی فکر با حافظه
۸۶	غیب بودن نور علم از حواس
۸۷	کاشفیت حواس به واسطه‌ی نور علم
۸۹	فصل ۳: علم حقیقتی خود معیار
۸۹	علم و وجدان: ملاک واقعی بودن
۹۰	خود معیار بودن وجدان
۹۱	خود معیار بودن «بداهت»
۹۲	«کشف» یا «توهم کشف»؟!
۹۴	«واقعی» هم ارز با «وجدانی»
۹۶	تلاش برای بنا کردن واقع‌گرایی سیره‌ی عقلا
۹۷	ضرورت «خود معیار بودن نور علم و وجدان»
۹۸	مبتنی بودن سیره‌ی عقلا بر نور بودن علم
۱۰۰	بدهت: نام دیگری برای نور علم
۱۰۱	تفاوت وجدان با حواس
۱۰۲	خطای در حس: نشانه‌ی خطا ناپذیری وجدان
۱۰۲	تحلیل خطای واقعی
۱۰۳	خطای توهم
۱۰۵	طرح اشکال: احتمال وجود خطاهای ناشناخته
۱۰۵	ضرر نزدن این اشکال به نور بودن علم
۱۰۷	بخش سوم: شرافت و قداست نور علم
۱۰۹	فصل ۱: نور علم در احادیث
۱۱۵	فصل ۲: علو مرتبه‌ی نور علم
۱۱۵	منزه بودن علم از اوصاف ظلماتیات

- ۱۱۶ تعبیر از «علم» با واژه‌های «اشراف» و «احاطه»
- ۱۱۷ متّصف نشدن علم به صفاتِ عالمان
- ۱۱۸ اشکال «قیاس علم به اعراض عالمان» و پاسخ آن
- ۱۱۹ متّصف نشدن نور علم به صفات معلومات
- ۱۲۱ متّصف نشدن نور علم به صفت «حدوث»
- ۱۲۲ تفکیک فاعل و فعل و مفعول در مورد علم
- ۱۲۳ نور علم: فراتر از صفت «حدوث»
- ۱۲۴ متّصف نشدن نور علم به صفت «تعدّد»
- ۱۲۴ نور علم: عرش الهی
- ۱۲۶ نور علم: برتر از مقیاس‌های مخلوقی
- ۱۲۷ فصل ۳: حجّیت بی‌نور علم
- ۱۲۷ حجّت: دلیل بر هدر الهی
- ۱۲۸ حجّیت: ذات علم
- ۱۳۰ عاقبتِ آخروی عالم بی‌عمل
- ۱۳۰ وسعت قلب برای تحمّل علم
- ۱۳۳ نتیجه‌ی عدم تحمّل علم
- ۱۳۳ فرار علم از عالم بی‌عمل
- ۱۳۵ عدم استقرار علم در قلب
- ۱۳۶ سعه‌ی صدر برای استقرار نور علم
- ۱۳۷ علم بی‌عمل: سبب دوری از خدا
- ۱۳۸ عالم بی‌عمل، بدتر از جاهل
- ۱۴۱ بخش چهارم: علم بلامعلوم بشری
- ۱۴۳ فصل ۱: نظریه‌ی ذات اضافه بودن علم
- ۱۴۳ تنزّه علم از نیازمندی به معلوم
- ۱۴۴ متعلّق داشتن: لازمه‌ی مفهوم «علم و نفی جهل»
- ۱۴۵ ذات اضافه بودن علم از نظر فلاسفه
- ۱۴۷ تعریف فلاسفه از علم

۱۴۷	قاعده‌ی فلسفی «کلّ معلوم فهو موجود»
۱۴۹	اتحاد علم و معلوم در فلسفه
۱۵۰	خلط فلاسفه بین مطلب درست و نادرست
۱۵۳	فصل ۲: برخی از مصادیق علم بلامعلوم بشر
۱۵۳	علم بلامعلوم نسبت به عدم مطلق
۱۵۴	عدم مصداقی: نقیض وجود
۱۵۵	علم با علوم نسبت به «بودن» و «نبودن» غیرواقعی
۱۵۷	علم بلامعلوم نسبت به «طبیعت» یا «ماهیت»
۱۵۸	علم بلامعلوم نسبت به آینده
۱۶۰	علم پیشین نسبت به افعال اختیاری بندگان
۱۶۰	علم بلامعلوم انسان‌زایی زیه‌ی علم بلامعلوم خداوند
۱۶۳	* پیوست فصل ۲
۱۶۷	بخش پنجم: طلب علم از معدن علم
۱۶۹	فصل ۱: اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> مثل اعلاى خدا و معادن علم
۱۶۹	مثل اعلى و معدن علم الهی
۱۷۰	اهل بیت: معادن علم
۱۷۱	علم: فقط در مکتب اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>
۱۷۷	فصل ۲: ضرورت و چگونگی طلب علم
۱۷۷	تعلم: فقط از عالم ربّانی
۱۸۰	شرفیابی عنوان بصری خدمت امام صادق <small>علیه‌السلام</small>
۱۸۲	طلب علم و فهم از خداوند
۱۸۳	حقیقت بنده‌بودن
۱۸۶	نشانه‌های حقیقت بندگی
۱۸۹	اولین درجه‌ی تقوی
۱۹۳	نه سفارش به ره‌جویان
۱۹۷	فصل ۳: بایسته‌ها و نبایسته‌های طلب علم
۱۹۷	جایگاه بایسته‌ها و نبایسته‌ها

۱۹۸	تواضع: رأس علم
۱۹۹	اقرار و اعتراف به جهل
۲۰۱	حبّ ریاست: آفت علما
۲۰۱	بیزاری عالم از حسادت
۲۰۴	عقوبت تکبر عالمان
۲۰۶	مدارای عالم
۲۰۶	ملازمت علم با حلم
۲۰۸	نشانی علم: سکوت و حلم
۲۰۹	خلاق پسندیده و ناپسند
۲۱۰	اخلاص در طلب علم
۲۱۱	نشا‌هی اخلاص در طلب علم: رعایت آداب تعلّم
۲۱۷	اخلاص در علم به علم و تعلیم آن
۲۱۷	زهد در دنیا: نشانی اخلاص در علم
۲۱۸	پُر خوری: آفت علم و الم
۲۱۹	آثار و برکات جوع
۲۲۱	اثر لقمه‌ی حلال در عالم شدن
۲۲۱	غذا خوردن به خاطر شهوت
۲۲۲	محبت اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> : شرط تأثیر همه‌ی سفارش‌ها
۲۲۴	جایگاه بی‌بدیل حجت حقّ خدا در طریق کسب علم
۲۲۷	فهرست منابع

پیشگفتار

خداوند را شاکرم که به این برده‌ی ناچیز خود عنایتی فرمود تا در طول سال‌های گذشته در مباحث مهم اعتقادی (علم، عقل، توحید و عدل) کتاب‌هایی را به علاقمندان معارف اهل بیت علیهم‌السلام ارائه نماید. جبرئیل آن که در مورد چهارده حلقه‌ی درس‌های مهدویت بود، باعث شد تا به پیشنهاد برخی از دوستان فاضل، سلسله مباحث اعتقادی با نظم و ترتیب جدیدی به رشته‌ی تحریر درآید. ویژگی مهم این درس آن است که مطالب اصلی و کلیدی در مباحث اعتقادی، با دقت و عمق بیشتر و با بیانی روان‌تر، در سطح مناسب اهل فضل ارائه گردد. محورهای اصلی مورد بحث در این حلقه‌ها شامل موضوعات علم، عقل، توحید، عدل، خلقت، طبیعیات و معاد است. البته مکمل این مباحث، موضوعات نبوت و امامت می‌باشد که امیدواریم همه‌ی اینها با فضل الهی به گونه‌ای مطلوب به تدریج به رشته‌ی تحریر درآید.

طبیعی است که آنچه در این درس می‌آید، اشتراک موضوعی فراوانی با کتاب‌های گذشته دارد، اما در بسیاری از موضوعات، ورود و خروج مطالب و نیز زاویه‌ی نگرش به آنها جدید است و لذا ان شاء الله قطعاً برای اهل علم، حاوی نکات ظریف و عمیق تازه‌ای می‌باشد. بدیهی است که با انتشار این درس، مطالب کتاب‌های پیشین تنها در صورتی قابل انتساب به نویسنده خواهد بود که با کتاب جدید هماهنگ باشد. البته سعی بر این است که «سلسله مباحث اعتقادی» به گونه‌ای تنظیم گردد که

حدًا کثر مطالب مورد قبول کتاب‌های قبلی را پوشش دهد تا این که خواننده‌ی گرامی از رجوع به آن‌ها بی‌نیاز گردد.

اکنون اولین حلقه از این دروس تحت عنوان «نور علم» به علاقمندان عرضه می‌گردد. در این حلقه سعی کرده‌ایم که اکثر مطالب «کتاب علم» که در سال ۱۳۹۱ منتشر شده، بارویکردی دقیق‌تر و عمیق‌تر و همراه با مطالبی جدید، ارائه شود و طبیعتاً جایگزین آن خواهد بود. این کتاب در پنج بخش تنظیم شده است:

بخش اول به «بررسی نظریات مشهور در تعریف علم» اختصاص یافته که در آن ضمن نقد آراء مشهور، حقیقت نور علم با اتکاء به «وجدان و بدهت» معرفی می‌گردد. علت مقدم کردن این بحث، رواج زیاد تفکرات فلسفی و انس فراوان افراد با آنهاست که متأسفانه سابقین سنگین خود را بر اذهان عمومی - حتی کسانی که موافقتی با مکاتب فلسفی ندارند و در عین حال باحاشی مخالفت هم دارند - انداخته است. به همین جهت به محض آن که بحث «علم» مطرح می‌شود، همان افکار فلسفی برای خواننده، نقش آفرینی می‌کند.

در بخش دوم به بیان «احکام و اسبابات نور علم» پرداخته‌ایم که در آن، ابتدا «معرفت نور علم به خودش» تبیین شده و سپس عینیت نور علم را با حافظه توضیح داده‌ایم و در فصل پایانی آن، موضوع بسیار مهم - و در معیار بودن نور علم» مورد بحث قرار گرفته است.

در بخش سوم تحت عنوان «شرافت و قداست نور علم» ابتدا گزیده‌ای از احادیثی که به نور بودن علم، تصریح کرده‌اند، آورده شده و سپس بحث «علم به علم» به ترتیبی نور علم» را مطرح کرده‌ایم و آن‌گاه به بیان «حجیت ذاتی نور علم» پرداخته شده است. بخش چهارم کتاب به تشریح «علم بلا معلوم انسان» اختصاص یافته که در آن ابتدا به نقد نظریه‌ی «ذات اضافه بودن علم» که در فلسفه و عرفان، مسلّم انگاشته شده، پرداخته‌ایم و سپس چهار مصداق از علم بلا معلوم بشری را معرفی کرده‌ایم. آشنایی با «علم بلا معلوم انسان» می‌تواند زمینه و بستر مناسبی برای تصدیق و اذعان به علم بلا معلوم الهی باشد که ان شاء الله در حلقه‌های بعدی مباحث اعتقادی، مطرح خواهد شد.

پایان بخش کتاب، عمدتاً به ارائه‌ی آموزه‌های عملی در باره‌ی طلب علم از معدن علم - که اهل بیت علیهم‌السلام هستند - اختصاص دارد که در آن، به بیان ضرورت و چگونگی طلب علم و آداب تعلّم از اهل علم، تحت عنوان «بایسته‌ها و نبایسته‌های طالب علم» پرداخته شده است.

امیدواریم انتشار این حلقه، خوانندگان عزیز را بیش از پیش با معارف بی‌نظیر قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام آشنا نماید و طلّیعه‌ی مبارکی برای عرضه‌ی هر چه زودتر حلقه‌های بعدی، این مباحث باشد. هم‌زمان شدن این حلقه با سالروز میلاد کریمه‌ی اهل بیت علیهم‌السلام حضرت فاطمه‌ی معصومه علیها‌السلام برای نویسنده، نشانه‌ای بر این حقیقت است که آنچه در این حلقه و حلقه‌های بعدی آمده و خواهد آمد، به برکت توّسل به آن بی‌بی و عنایه خاصّ ایشان، بوده است. به امید آن‌که همواره قدر دان این همه لطف و عنایت آن شفیعه‌ی دردمشرب باشیم.

و الحمد لله رب العالمین

سید محمد بنی‌هاشمی

عره‌ی ذی‌عبده، حرام ۱۴۳۹

نیر، ۱۳۹۷